

De TCB

Van deur tot deur vloog de CEO van Lehman Brothers vijf jaar geleden door de Verenigde Staten om aan financiering te komen voor zijn noodlijdende bank totdat, de vijftiende van september, zijn bank crashte, en de *too big to fail*-mentaliteit van bankiers omsloeg in een wereldwijd bankfalen, waarop uiteindelijk ook Europese staatskassen kraakten, en zelfs de euro op zijn grondvesten schudde. Pas vier jaar na dato keerde in Europa de rust terug op de financiële markten, toen ECB-directeur Draghi inmiddels gedenkwaardige woorden sprak: *“Within our mandate, the ECB is ready to do whatever it takes to preserve the euro.”* En als we zo terugkijken op vijf jaar economische crisis, is het de onbepaalde uitverkoop van driejaarsleningen achter deze woorden die voor een structurele ommekeer heeft gezorgd op financiële markten. De ECB verdient dan ook lof voor het verlichten van financiële nood waar politici dat niet konden of durfden. Tegelijk kan pas historische betekenis worden ontleend aan het ingrijpen van de ECB als dat ook in een historisch perspectief wordt gezet.

Een aanzet hiertoe biedt het idee van de eurocrisis als *critical juncture*: een historische gebeurtenis die de samenleving sociaal, politiek of economisch zodanig ontwricht dat de bestaande inrichting ervan onder druk komt. In korte tijd kan de ontwikkeling van een samenleving een andere richting krijgen, afhankelijk van de manier waarop deze op de gebeurtenis reageert. Een veel bestudeerd voorbeeld is de pest in de veertiende eeuw, waardoor in korte tijd een groot deel van de Europese beroepsbevolking stierf. Overal boden de plotselinge arbeidstekorten horigen meer onderhandelingsmacht, maar alleen in het Westen wisten ze zich effectief hard te maken voor meer economische vrijheden.

De eurocrisis is minder dramatisch maar niettemin kritisch, in die zin dat de economische situatie zonder instituties voor de omgang met schulden bij banken en overheden onhoudbaar was. Het ingrijpen van de ECB was vervolgens de verlossende beleidsreactie, die een pad afsneed waarop banken en overheden de grond onder hun voeten zagen wegzakken. Meer nog, het maakte de weg vrij voor een fase van institutionele vernieuwing. Pas nadat markten tot rust waren gebracht, kon de aandacht nadrukkelijk uitgaan naar processen als de oprichting van een bankenunie en van resolutiemechanismen voor staatsschulden. Met als historische

GELIJK WERNER

Eindredacteur ESB
g.werner@sdu.nl

betekenis alvast dat er een pad is ontgonnen om Europa economisch weerbaarder te maken.

Maar ontginning van een nieuw pad wil nog niet zeggen dat het verderop niet doodloopt. De vraag is of technocratische oplossingen voor institutionele tekortkomingen voldoende zijn, wanneer ze niet bij een breed publiek zijn gekend, en gedragen. De metaforen van Europa als het monster van Frankenstein, of van Europese besluitvormingsprocessen als kafkaïaanse taferelen, zijn populistisch. En stiekem zal menig econoom wegdromen bij een democratisch paradigma waarin de moeilijke keuzes worden overgelaten aan technocraten die het beste met ons voorhebben. Maar voorbij deze tegenstelling is er een histor-

sche waarheid te vertellen: alleen wanneer grote delen van samenlevingen gekend zijn in centrale besluitvorming, en burgers zich niet massaal buitengesloten voelen, kan de ontwikkeling van een samenleving lang stand houden. Zo gebeurde het toen West-Europa zich vanaf de veertiende eeuw meer en meer positief onderscheidde van Oost-Europa als het gaat om politieke inspraak. Zo gebeurde het juist niet in het Zuid-Amerika en Oost-Europa van de jaren tachtig en negentig toen institutionele vernieuwing van buitenaf werd opgelegd. En zo ging het altijd mis wanneer burgers politiek niet structureel betrokken werden.

Zo noodzakelijk als het democratisch ongelegitimeerd ingrijpen economisch gezien was, zo wezenlijk is democratische legitimiteit voor economische ontwikkeling op lange duur. En dus is de weinig originele maar relevante constatering na vijf jaar crisis dat een pad is ingezet dat geen stand kan houden. Een grote test wacht de ECB zodra de politieke druk om schulden af te bouwen groot wordt. Het werk van Reinhart en Rogoff over tweehonderd jaar aan economische crises wijst op een vast verloop van een crisis. Eerst knapt een financiële bubbel, dan komen banken in de problemen, vervolgens zijn het overheden die te hulp schieten en ten slotte is er inflatie als politiek minst gevoelige optie om schulden op te lossen. De facto heeft de ECB door zijn ingrijpen vorig jaar en zijn leidende rol in de bankenunie aan politieke macht gewonnen. Die kan de ECB aanwenden om, volgens vast beleidsrecept, in te zetten op lage inflatie. Technocratische idealen en democratische belangen zouden dan, voor of achter de schermen, frontaal kunnen botsen. Maar in de wetenschap dat uiteindelijk alleen de kiezer *too big to fail* is, zal technocratie ergens moeten wijken.

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.